

BỨC TRANH PHÚC LỢI XÃ HỘI Ở CHÂU ÂU

HẬU KHỦNG HOẢNG NỢ CÔNG

Phương Nhung

Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh

Khởi phát từ Hy Lạp và kéo theo một loạt các nước thành viên Liên minh Châu Âu (EU) lún sâu vào cuộc khủng hoảng nợ nần, nợ công hiện đang đẩy lên hồi chuông cảnh tỉnh không chỉ với các quốc gia thành viên EU mà còn mở rộng phạm vi ra toàn thế giới, không chỉ ở những nước giàu, nước phát triển mà còn kéo cả những nước đang phát triển từ châu Âu sang châu Mỹ và châu Á. Các cường quốc kinh tế hiện loay hoay với việc làm thế nào vừa cắt giảm chi tiêu công, giám sát huyệt ngân sách, lại vẫn kích thích kinh tế hồi phục.

Không chỉ riêng người Hy Lạp hay người Tây Ban Nha, mà tất cả mọi người dân châu Âu đều đang phải đối mặt với thực tế rằng những chính sách phúc lợi xã hội hậu hỷ họ đang được thụ hưởng sẽ đây dắt nước đến bờ vực phá sản, đồng nghĩa với việc vào lúc họ nghỉ hưu thì chính phủ có thể sẽ không có tiền nuôi họ nữa. Trước tình hình nợ nần gia tăng, quỹ hưu trí và phúc lợi xã hội co hẹp lại, dân số lão hoá, nhiều người trẻ cho rằng đến khi họ nghỉ hưu thì sẽ không có du người đi làm đóng thuế để nhà nước trả tiền lương hưu cho họ. Nỗi lo lắng về sự thay đổi trong chính sách phúc lợi xã

hội, đặc biệt là ở nơi vốn được coi là “thiên đường sống” như một số nước châu Âu, đang gây nên những phản ứng tiêu cực trong dân chúng. Nhiệm vụ giữ vững an sinh xã hội và đảm bảo an toàn trong chi tiêu công đang là bài toán khó đặt ra cho các chính phủ châu Âu.

1. Bức tranh phúc lợi xã hội châu Âu

Từ trước đến nay, các chính phủ và người dân châu Âu luôn tự hào với những kỳ nghỉ phép dài hàng năm, trợ cấp thất nghiệp cao, tuổi nghỉ hưu 60, hàng nghìn euro trợ cấp khi sinh con, hay học đại học với chi phí chưa bằng giá một chiếc máy tính xách tay... Hệ thống phúc lợi xã hội hào phóng của châu Âu đã được hình thành sau Chiến tranh thế giới thứ Hai với mục tiêu chia sẻ sự thịnh vượng để ngăn xung đột tương lai. Trợ cấp xã hội ở mức cao từ đó đến nay đã trở thành đặc điểm chung của châu Âu hiện đại.

Người dân châu Âu đã quen với việc mỗi năm được nghỉ phép hai tháng (tuỳ từng nước châu Âu mà con số này có thể cao hoặc thấp hơn). Ở các nước như Thụy Điển hoặc Đức, trợ cấp thất nghiệp bằng 75% lương, hoặc nghỉ ốm vẫn được trả lương ở mức tương đương là vô hạn định. Chi tính riêng

“ưu ái” cho các cặp vợ chồng trẻ sinh con ở Đức đã là một vấn đề đáng được bàn đến: người vợ khi mang thai quyết định nghỉ việc ở nhà vẫn được trả 75% mức lương khi đi làm. Khi sinh con, người mẹ sẽ vẫn được trả lương đến gần hai năm với mức tương tự khi mang thai. Ngay cả trong trường hợp người mẹ quyết định ở nhà nuôi con, không đi làm thì chính phủ cũng vẫn hỗ trợ đầy đủ để hai vợ chồng nuôi con đến lúc đưa bé trưởng thành. Những công dân như những cặp vợ chồng này được xã hội coi là mẫu mực, vì chịu sinh con, tiến bộ hơn nhiều người Đức khác, đặc biệt là thế hệ sinh ra sau Thế chiến thứ Hai, nhiều người trong số họ không chịu sinh con khiến cho tỷ lệ người già ở Đức hiện nay lớn hơn tỷ lệ người trẻ. Hay ở Tây Ban Nha có một khoản hỗ trợ gọi là “séc” sinh con cấp cho các gia đình một khoản tiền là 2.500 euro khi sinh con. Ở các nước châu Âu khác cũng có những hỗ trợ đặc biệt cho các gia đình khi sinh con và các chính sách phúc lợi tối ưu dành cho trẻ từ khi còn trong bụng mẹ đến khi học xong đại học.

Các nước châu Âu đã sống và hưởng thụ vượt khả năng chi trả của bản thân từ nhiều năm nay, trong những chế độ phúc lợi phong lưu khiến cho các nước nghèo, đang phát triển phải mơ ước. Cuối năm 2009, khi sự thật về mức thâm hụt ngân sách của Hy Lạp là 13,6% GDP bị lộ tẩy (gấp đôi con số công bố trước đó và vượt hơn gấp 3 lần giới hạn cho phép của EU), người ta mới giật mình về tình trạng thực tế của nền kinh tế trong Liên minh Châu Âu. Ác mộng xảy ra với người Hy Lạp khi Chính phủ tuyên bố

đóng băng quỹ lương hưu do Chính phủ tài trợ. Nổi gót Hy Lạp, các quốc gia khác trong EU đồng loạt đưa ra những chính sách cắt giảm chi tiêu công và biện pháp này đã làm dấy lên làn sóng biểu tình phản đối rầm rộ ở nhiều nước. Bất chấp lo toan về khủng hoảng, người dân châu Âu vẫn chưa chấp nhận từ bỏ vài tháng nghỉ hè hàng năm. Quả thật không dễ thay đổi một lối sống thoải mái từ bao năm nay - chơi nhiều làm ít, sang một lối sống gần với các nước đang phát triển hơn - làm nhiều chơi ít. Ở Hà Lan, mặc dù ngày mùa hè kéo dài tới tận nửa đêm, nhưng người lao động nước này vẫn không làm việc quá 5 giờ chiều. Công việc không phải là phần chính trong cuộc sống của họ, gia đình và những vui thú cá nhân mới là ưu tiên hàng đầu. Chính sách lao động và phúc lợi xã hội tốt đã mang lại cho toàn châu Âu một lối sống hưởng thụ như thế. Sự bình đẳng xã hội có phải là động lực giúp cho kinh tế, xã hội phát triển về lâu dài không còn là điều phải bàn cãi.

Phúc lợi xã hội quá tốt ở các nước châu Âu, đặc biệt ở một số nước Bắc Âu, xét từ một góc độ nhất định, khiến cho châu Âu kém sức cạnh tranh hơn trong khi các chính phủ lún sâu vào nợ nần; Khó có thể kích thích người dân làm việc, vì khi làm nhiều thì đồng nghĩa với thuế cao và tiền thu về không nhiều hơn bao nhiêu, trong khi những người không làm gì vẫn được xã hội nuôi. Các dịch vụ xã hội cũng đắt đỏ vì không ai chịu phục vụ ai. Song có những ưu điểm biến châu Âu thành “thiên đường mơ ước”

của nhiều người đó chính là môi trường sống tốt, hệ thống giáo dục tốt và chính sách an sinh xã hội ưu việt, thực sự vì con người.

2. Chính sách xã hội hậu khủng hoảng nợ công

Ngày 12/5/2010, theo uỷ nhiệm của các ngân hàng châu Âu và quốc tế, Ủy ban Châu Âu (EC) cảnh báo Bungari, Cộng hòa Sip và Đan Mạch rằng thâm hụt ngân sách quốc gia của họ đã quá lớn và rằng họ phải khẩn cấp áp dụng và xác định thời hạn cắt giảm thâm hụt ngân sách quốc gia. Không phải đợi đến những nhắc nhở của EC thì việc cắt giảm các khoản chi tiêu xã hội đã và đang được triển khai đồng loạt trên toàn châu Âu. Thực tế, ngay sau khi quyết định gói cứu trợ 750 tỷ euro dành cho Hy Lạp và các quốc gia thành viên EU đang đứng trước nguy cơ phá sản vì nợ, chính phủ các quốc gia châu Âu đã tuyên bố thực hiện một loạt biện pháp tiết kiệm tằn công vào việc làm, tiền lương và các quyền xã hội của công dân.

Một điều rõ ràng là gói cứu trợ 750 tỷ euro được Bộ trưởng Tài chính các quốc gia châu Âu đưa ra không chỉ để ngăn chặn nguy cơ phá sản của Hy Lạp và các quốc gia thành viên Liên minh Châu Âu, mà còn để chuyển tài sản xã hội của số đông dân chúng sang tay các ngân hàng và các công ty đầu tư quốc tế. Để có tiền cho chương trình cứu trợ này, chính phủ các quốc gia châu Âu quyết định thực hiện một loạt biện pháp cắt giảm ngân sách hết sức hà khắc, kéo theo nó là sự phản đối của người dân toàn châu Âu. **Bức tranh phúc lợi của châu Âu đang thay đổi và sự**

phản ứng của mỗi quốc gia thành viên EU về những thay đổi trong chính sách “thắt lưng buộc bụng” để “giải nguy” này cũng khác nhau.

Hy Lạp

Hy Lạp, đất nước đang oằn mình trong công nợ và cũng là nước có những chính sách hà khắc và kiên quyết nhằm cắt giảm chi tiêu công, thay đổi lại các chính sách phúc lợi xã hội nhằm sớm đưa đất nước vào mức an toàn về công nợ. Tháng 2/2010, Thủ tướng Hy Lạp George Papandreou đã tuyên bố dự định nâng độ tuổi nghỉ hưu từ 61 lên 63 trước năm 2015 nhằm cứu lấy hệ thống chi trả lương hưu đang gặp khó khăn. Ngày 10/5/2010, Chính phủ Hy Lạp đã thông qua kế hoạch cải cách hệ thống hưu trí, một trong những biện pháp dự kiến đưa vào kế hoạch “thắt lưng buộc bụng” của nước này nhằm chấm dứt cuộc khủng hoảng nợ công hiện nay.

Theo Bộ trưởng Lao động Hy Lạp, nếu chế độ hiện nay không lập tức được thay đổi thì trong 2 năm nữa sẽ có nhiều người về hưu hơn tại Hy Lạp. Kế hoạch mới cũng giúp chính phủ tiết kiệm 5 tỷ USD mỗi năm. Hệ thống hưu trí mới sẽ dần được áp dụng từ năm 2015 và có hiệu lực hoàn toàn vào năm 2030. Theo Bộ trưởng Lao động Hy Lạp, kế hoạch này đã nhận được sự tán thành của EU nhưng chắc chắn sẽ gặp rất nhiều khó khăn trước khi được người dân nước này chấp thuận.

Ngày 6/5/2010, Quốc hội Hy Lạp đã thông qua các biện pháp cắt giảm chi tiêu của Chính phủ theo yêu cầu của các nước đối tác trong khu vực đồng euro và Quỹ Tiền tệ Quốc tế để nhận được khoản cứu trợ trị giá 110 tỷ euro nhằm ngăn chặn nguy cơ sụp đổ tài chính. Kế hoạch "thắt lưng buộc bụng" chưa từng có tiền lệ của chính phủ Hy Lạp nhằm giảm bớt 30 tỷ euro thâm hụt ngân sách, dần đưa mức thâm hụt xuống dưới 3% GDP vào năm 2014 so với mức gần 14% từ năm 2009. Cùng với việc thay đổi trong quỹ lương hưu là những biện pháp mạnh tay như: đóng băng tiền lương của công nhân trong khu vực quốc doanh, nâng giá xăng, chính sách tăng thuế môn bài đối với rượu và thuốc lá nhằm cải thiện thu nhập của chính phủ trong thời kỳ khủng hoảng trầm trọng nhất. Hay gần đây Hy Lạp áp dụng việc cắt hai tháng lương và thưởng đối với công chức có mức lương trên 3.750 USD.

Tiến trình thực hiện các biện pháp thắt lưng buộc bụng của Hy Lạp đã đạt được những tiến bộ đáng kể trong nỗ lực đối phó với khủng hoảng nợ công, nhằm thực hiện mục tiêu của Chính phủ có thể cắt giảm tới 20% tiền trợ cấp lương hưu, đồng thời nâng tuổi về hưu của phụ nữ lên 65. Tất cả những thay đổi đó đều nhắm vào người lao động và là những thay đổi bất thường của chính sách an sinh xã hội tại Hy Lạp.

Tây Ban Nha

Ngày 12/5/2010, Thủ tướng Tây Ban Nha José Luis Rodríguez Zapatero đã công bố trước Quốc hội nước này một loạt các

biện pháp tiết kiệm: Cắt giảm 5% lương công chức nhà nước sau thời gian đóng băng lương; đóng băng hầu hết các khoản lương hưu; xoá bỏ cái được gọi là séc sinh con; xoá bỏ một chương trình chăm sóc người cao tuổi và khoản tiền nhà nước chi trả thuốc theo đơn. Ngoài ra, Tây Ban Nha phải cắt giảm một khoản đầu tư của nhà nước lên tới 6 tỷ euro cho các dự án giao thông. Nhiều tỷ euro các khoản chi khác của các địa phương và các khoản chi trợ giúp phát triển cũng sẽ phải cắt bỏ, điều này sẽ dẫn đến tình trạng sa thải hàng loạt nhân công. Hiện nay, tỷ lệ thất nghiệp chính thức của nước này đã lên đến hơn 20%. Chương trình tiết kiệm sẽ khiến hàng triệu người nữa bị mất việc làm và đẩy nền kinh tế rơi vào suy thoái trầm trọng hơn, bởi tiêu dùng cá nhân sụt giảm mạnh.

Hiện tại, Tây Ban Nha ngừng tăng tiền hưu trí, cắt giảm 375 triệu USD quỹ hỗ trợ cho người khuyết tật và bỏ trợ cấp 3.124 USD cho mỗi gia đình mới sinh con. Chính quyền Madrid cũng đề xuất nâng tuổi về hưu đối với nam giới từ 65 lên 67. Cũng từ tháng 6/2010, Tây Ban Nha bắt đầu cắt nhiều tỷ euro từ ngân sách trả lương nhà nước.

Bồ Đào Nha

Ngày 13/5/2010, Chính phủ Bồ Đào Nha công bố kế hoạch cắt giảm chi tiêu trong lĩnh vực dịch vụ công sau khi nâng thuế giá trị gia tăng. Bộ trưởng Tài chính Bồ Đào Nha Fernando Teixeira dos Santos nói trước các nghị sỹ quốc hội nước này: "Nếu chúng ta không giảm thâm hụt ngân sách một cách

đáng kể, thì nguồn tài chính từ nước ngoài sẽ không đến Bồ Đào Nha nữa”.

Thủ tướng Bồ Đào Nha José Sócrates không tiết lộ nhất búa ngân sách sẽ bỏ vào đâu, nhưng ông cho biết không thể không động chạm tới ngân sách chỉ cho các địa phương và tiếp tục thực hiện một số biện pháp trước đó như: cắt giảm việc làm trong lĩnh vực dịch vụ công, cắt giảm tiền hỗ trợ cho người thất nghiệp, đóng băng tiền lương và bán các công ty nhà nước.

Rumani

Cùng với EU, Quỹ Tiền tệ quốc tế (IMF) công bố phần cuối cùng của “gói cứu trợ” cho Rumani. Điều kiện để nhận gói cứu trợ 20 tỷ euro này (đến nay đã chi 12 tỷ) là Chính phủ Rumani phải chấp nhận kế hoạch kinh tế để giảm thâm hụt ngân sách quốc gia đến năm 2011 xuống 4,4% GDP, so với 7,2% năm 2009. Chính điều đó đã buộc Chính phủ Rumani phải đưa ra một kế hoạch cắt giảm ngân sách ngặt nghèo, trong đó giảm tới 25% lương của công chức nhà nước, giảm 15% lương hưu nhà nước. Ước tính, các biện pháp cắt giảm sẽ gây tổn hại tới 1/4 triệu việc làm. Tỷ lệ thất nghiệp chính thức ở Rumani hiện là 10%. Ước tính, hiện nay 2/3 người dân Rumani sống ngang và dưới ngưỡng nghèo.

Đức

Nước Đức phải chiến đấu với khoản thâm hụt ngân sách quốc gia là 70 tỷ euro và khoản tiền đóng góp vào gói cứu trợ của EU là 123 tỷ euro. Roland Koch, Phó Chủ tịch

Liên minh Dân chủ Cơ Đốc giáo (CDU) và có thể sẽ là người thay thế Bộ trưởng Tài chính đang bị đau ốm tuyên bố: không có lĩnh vực “kiêng kỵ” trong tiến trình cắt giảm chi tiêu xã hội ở Đức.

Thủ hiến bang Hessen yêu cầu xem xét lại chính sách đảm bảo chỗ học cho trẻ dưới ba tuổi. Đề xuất của ông đã gây ra sự phẫn nộ trong xã hội. Bộ trưởng Xã hội bang Bayern, bà Christine Harderthauer nói: “Ai nói tới những sự cắt giảm như vậy chính là những kẻ kích động gây chống đối. Khi chúng ta tô hồng lĩnh vực giáo dục và gia đình, có nghĩa chúng ta đánh bạc với tương lai của chính mình”.

Các chuyên gia kinh tế dự báo sự sụt giá đồng euro sẽ làm giảm tiền lương thực tế của công nhân ở Đức và trên toàn châu Âu. Nhà kinh tế Đức Wolfgang Brachinger cho rằng những năm tới châu Âu sẽ phải đối mặt với tình trạng lạm phát nghiêm trọng. Đồng euro giảm giá và người tiêu dùng sẽ phải thọc tay sâu hơn vào hầu bao.

Đức sẽ quyết định giảm ngân sách ít nhất 3 tỷ euro tương đương 3,75 tỷ USD. Chính phủ Đức lần đầu tiên phải giảm trợ cấp thất nghiệp. Hiện nay, người lao động bị thất nghiệp tại Đức nhận được từ 50% đến 60% mức lương trước thuế. Khoảng thời gian nhận trợ cấp kéo dài 1 năm. Cách đây 5 năm, chương trình trợ cấp thất nghiệp của Đức cũng đã bị điều chỉnh thu hẹp lại.

Anh

Chính phủ Anh vừa công bố cắt giảm ngân sách 6 tỷ bảng, chủ yếu là lương nhà nước và chi tiêu công. Tuổi về hưu của người lao động cũng sẽ được nâng lên: từ 60 lên 65 tuổi (nữ) và 65 lên 66 tuổi (nam). Quy định hưởng phúc lợi xã hội cũng được siết chặt hơn. Khoản trợ cấp 250 bảng cho gia đình khi sinh thêm một đứa con cũng sẽ bị bỏ. Nước này cũng thắt chặt quy định trợ cấp thất nghiệp với việc buộc người thất nghiệp phải tích cực tìm việc mới được nhận trợ cấp, hạn chế việc giảm thuế cho gia đình có con nhỏ và cắt bỏ khoản tiền 360 USD trợ giúp gia đình mới sinh con.

Chính phủ Anh yêu cầu nhiều bộ lập kế hoạch cắt giảm chi tiêu lên đến 40%, cao hơn cả kế hoạch khẩn cấp đã đề ra trước đó. Đây được xem là đợt cắt giảm chi tiêu lớn nhất ở xứ sở sương mù kể từ sau Chiến tranh thế giới thứ Hai. Ngay cả 2 bộ được ưu ái là Giáo dục và Quốc phòng cũng phải cắt giảm ngân sách từ 10% - 20%. Riêng 2 Bộ Y tế và Bộ Phát triển quốc tế là không bị ảnh hưởng. Chính phủ Anh cho rằng, việc cắt giảm chi tiêu là cần thiết để giảm thâm hụt ngân sách hàng năm hiện ở mức 156 tỷ bảng. Tuy nhiên, các tổ chức công đoàn thuộc lĩnh vực công cảnh báo, họ sẽ hành động nếu mức cắt giảm ngân sách lên đến 40%.

Pháp

Chính phủ Pháp thông báo kế hoạch, đến năm 2018 sẽ nâng tuổi về hưu từ 60 lên 62 với mục đích tiết giảm ngân sách. Các

khoản thu nhập từ việc đầu tư, quyền lựa chọn cổ phiếu... sẽ bị đánh thuế cao hơn, những người lĩnh lương hưu cao cũng sẽ phải chịu mức thuế cao hơn.

Tổng thống Pháp Nicolas Sarkozy cho rằng, người Pháp đang ngày càng sống thọ hơn. Tuổi thọ trung bình ở nước này hiện xấp xỉ 80 tuổi, nghĩa là một người về hưu năm 60 tuổi sẽ có đến 20 năm nhàn rỗi. Đây là một gánh nặng đáng kể cho ngân sách, đặc biệt khi thế hệ “baby boom” (bùng nổ trẻ em trong giai đoạn 1950-1970) sẽ về hưu hàng loạt vào năm 2020. Vì vậy, cải cách “tuổi về hưu” sẽ góp phần quan trọng vào nỗ lực cắt giảm chi tiêu ngân sách của Chính phủ lên tới 54,5 tỷ USD trong vòng 3 năm tới.

Các dự đoán hiện nay đều cho rằng thâm hụt ngân sách của Pháp trong năm 2010 sẽ vào khoảng 8% và kế hoạch “thắt lưng buộc bụng” khắc nghiệt có thể sẽ giúp đưa mức thâm hụt xuống còn 6% GDP trong năm 2011, còn 4,6% GDP vào năm 2012 và chỉ còn 3% GDP vào năm 2013.

Kế hoạch cũng đồng thời quy định người lao động sẽ phải làm việc 41,5 năm mới được nhận lương hưu, tăng thêm một năm so với quy định hiện hành là 40,5 năm. Những ai bắt đầu đi làm từ trước 18 tuổi vẫn được nghỉ hưu ở tuổi 60 hoặc một số trường hợp đặc biệt liên quan đến sức khỏe sau khi có giám định cụ thể. Kèm theo đó, những cựu công chức nhà nước có mức lương hưu cao sẽ bị đánh thuế và sẽ áp thuế 10,55% đối với lương hưu ở khu vực tư nhân.

Dự báo, thâm hụt quỹ hưu trí thường niên của Pháp có thể lên đến 40 tỉ USD năm 2010 và 120 tỉ USD vào năm 2050. Bộ trưởng Lao động Pháp Woerth Eric cho biết: “Mục tiêu của chúng tôi không chỉ là mức thâm hụt thấp hơn mà còn là đưa mức thâm hụt về 0%”.

Dan Mạch

Các biện pháp giảm chi phí cho giáo dục, y tế, phúc lợi xã hội của Chính phủ Đan Mạch cũng gặp phải sự phản đối của nhiều giới, nhất là các nghiệp đoàn giáo viên, nhân viên ngành y tế. Người ta còn lo rằng việc cắt giảm tiền trợ cấp cho thiếu niên, nhi đồng sẽ khiến số sinh giảm sút trong những năm sắp tới. Hiện tỷ lệ sinh của phụ nữ Đan Mạch, kể cả những người gốc nhập cư, chỉ là 1,5 con/người.

Trước những ý kiến cho rằng, tuy Đan Mạch không sử dụng đồng euro song cũng bị vạ lây, Bộ trưởng Tài chính Đan Mạch Claus Hjort Frederiksen nói rằng đồng tiền chung euro không có lỗi gì, chỉ là do một số nước đã “áp dụng những chính sách kinh tế rất thiếu trách nhiệm”. Một lý giải rất đơn giản nhưng không phải ai cũng nhận ra!

3. Chính sách tiền lương – nút thắt lớn trong chính sách an sinh xã hội

Phản ứng dây chuyền trong gia tăng tuổi nghỉ hưu

Đức và Anh đã quyết định tăng độ tuổi nghỉ hưu lên 67, 68 tuổi. Quyết định này đã tạo ra phản ứng dây chuyền ở châu Âu. Tại Bồ Đào Nha, sẽ thông qua dự luật cải cách

tuổi về hưu với dự kiến tuổi bắt đầu nghỉ hưu của người lao động sẽ là từ 65 đến 66 tuổi vào năm 2017.

Tại Đan Mạch, tuổi về hưu sẽ tăng từng bước từ 65 đến 67 tuổi bắt đầu từ năm 2019. Các nước Đông Âu cũng đang xem xét, dự kiến trong vòng 10 năm tới sẽ kéo dài thời gian làm việc của người lao động đến 62, 63 tuổi. Còn ở Italia, các cuộc thảo luận về tuổi nghỉ hưu cũng đã bắt đầu.

Một số nước khác như Pháp và Tây Ban Nha áp dụng chế độ khuyến khích người đến tuổi nghỉ hưu tiếp tục ở lại làm việc lâu hơn trong trường hợp có thể: mức lương hưu sẽ tăng 2% đối với những người nghỉ hưu sau tuổi 65.

Tại Phần Lan, chế độ khuyến khích cho phép người về hưu trong độ tuổi từ 63 đến 68 có thêm một phần thu nhập và phạt những người về hưu trước tuổi 63. Ở Thụy Điển, độ tuổi về hưu được xem xét một cách linh hoạt, bắt đầu ở tuổi 61.

Hiện nay, EU đang đặt mục tiêu có 50% người lao động trong độ tuổi từ 55-65 làm việc vào năm 2010. Tỷ lệ này trong EU hiện ở mức 41%, trong đó ở Pháp là 37,3%. Theo giới quan sát, tuổi về hưu của người lao động sẽ có sự điều chỉnh đa dạng, tùy thuộc vào nhu cầu sử dụng lao động của các doanh nghiệp.

Cải cách chính sách tiền lương

Kinh tế trì trệ và suy thoái, cuộc khủng hoảng tài chính - tín dụng vẫn tiếp diễn khiến cho không ít các chính phủ châu Âu buộc

phải tính đến những phương án chống đỡ. Giảm gánh nặng cho ngân sách bằng việc cắt giảm quỹ lương hưu là một biện pháp mà rất nhiều chính phủ đã và đang áp dụng, nhưng có điều là hầu hết lại đang mắc kẹt trong cái vòng luẩn quẩn "phải làm nhưng lại không thể làm".

Ở vào tình cảnh hiện nay, các chính phủ và người dân châu Âu đều đang phải chịu một sức ép khá nặng nề bởi nạn lạm phát và suy thoái kinh tế. Nhóm hàng hóa thiết yếu và các dịch vụ cuộc sống đã và đang tăng giá chóng mặt khiến cho thu nhập của người dân, đặc biệt là nhóm người hưởng lương hưu, ngày càng trở nên "kém giá trị". Không ít người đã lâm vào tình cảnh lương không đủ sống và khi đó các kế hoạch cải cách tiền lương của chính phủ buộc phải bị trì hoãn vô thời hạn nếu họ không muốn biến xã hội của mình thành "một mớ hỗn loạn và bất mãn". Nhưng nếu tiếp tục duy trì hệ thống phúc lợi xã hội cũ, ngân sách chính phủ sẽ lâm vào tình cảnh càng ngày càng thâm thủng nặng nề hơn. "Mặc dầu hiện nay chúng ta vẫn đang có một chế độ dân túy đáng tự hào, nhưng nếu các chính phủ châu Âu không kiên trì với những thay đổi, đến một lúc nào đó họ sẽ phải trả giá đắt", Reiner Klingholz - Giám đốc Viện Dân số và Phát triển tại Berlin cảnh báo.

Đã có một số bộ luật hay kế hoạch cải cách bị dân chúng phản đối dữ dội đến mức những bộ luật và kế hoạch đó buộc phải "xếp kho" vô thời hạn. Một số trường hợp điển hình: Quốc hội Italia đã thông qua đạo luật

điều chỉnh độ tuổi nghỉ hưu của người lao động, nhưng thời hạn thực thi thì vẫn còn rất xa vời. Còn tại Đức, tình hình cũng không sáng sủa hơn là mấy. Các chính trị gia Đức đã không hẹn mà cùng đồng loạt nhất trí lùi thời điểm cải cách thêm 1 năm nữa bởi lẽ cuộc bầu cử đang đến gần. Có lẽ không ai dám "mạo hiểm" sự nghiệp chính trị của mình bằng cách chọc tức cử tri. Đường như cảm thấy thế vẫn chưa thể yên tâm, người hưu trí Đức mới đây đã thành lập một chính đảng mới mang tên "Pensioner Party" (đảng Người Hưu trí) và đang ráo riết lựa chọn ứng cử viên cho các cuộc bầu cử vùng vào mùa thu năm 2010, tạo cơ sở cho một cuộc "tán công" đòi tăng lương hưu. Chủ tịch của Đảng Helmut Polzer mới đây đã không ngần ngại tuyên bố trên báo chí rằng, Chính phủ đã rất thành công trong việc biến người hưu trí thành những người cùng khổ.

Chính phủ Pháp thậm chí còn "đau khổ" hơn. Truyền thống "làm luật trên đường phố" từ nhiều năm qua khiến cho quỹ lương hưu của họ hiện nay đã chiếm đến hơn 13% GDP và vẫn đang tiếp tục gia tăng với ước tính sẽ chạm mốc 15% GDP vào năm 2050. Với tỷ lệ này, Pháp trở thành quốc gia đứng đầu châu Âu về quỹ lương hưu và thậm chí còn gấp 2 lần so với tỷ lệ của Mỹ. Hồi năm 2003, ông Francois Fillon - Thủ tướng Pháp đương nhiệm (khi đó là Bộ trưởng Bộ Việc làm) đã đưa ra kế hoạch, trong đó quy định người lao động phải có đủ 40 năm làm việc mới được hưởng 100% lương hưu. Dự luật ấy đã khiến cho nước Pháp tê liệt trong 9 ngày liền bởi

các cuộc đình công. Hiện nay, Tổng thống Sarkozy đã rút kinh nghiệm và đang đưa ra dự thảo luật trong đó yêu cầu toàn bộ người lao động Pháp phải có 41 năm làm việc nhưng vẫn không tăng tuổi về hưu (hiện nay là 60 tuổi). Một cuộc thăm dò ý kiến gần đây cho thấy đa số người dân Pháp ủng hộ kế hoạch 41 năm làm việc, nhưng phản đối việc tăng tuổi về hưu.

Tuy không phải gánh quỹ lương hưu khổng lồ như Pháp, nhưng Đức lại là một nước có tới 15% dân số trên 65 tuổi, nhiều gấp đôi Pháp. Thực trạng này đã khiến Thủ tướng Angela Merkel phải nâng độ tuổi về hưu từ 65 lên 67 từ năm 2009. Nhưng quyết định hoãn thực thi kế hoạch cải cách đã khiến cho quỹ lương hưu của quốc gia này tiếp tục "nuốt" thêm khoảng 1,1% GDP ít nhất là 1 năm nữa. Monika Queisser - chuyên gia về lương hưu của OECD đã cảnh báo: "Vấn đề hiện nay là Đức cần có duy trì ổn định xã hội, nhưng họ cũng đặt tình trạng tài chính của mình trước thách thức mới".

Có một giải pháp tương đối hợp lý mà Phần Lan đã thực hiện từ nhiều năm nay và đang được các quốc gia châu Âu khác học tập là: cho phép người lao động được trích khoảng 2,5% tổng thu nhập của bản thân để đầu tư vào thị trường chứng khoán hay mua trái phiếu. Biện pháp này cho phép người lao động có thể tự định đoạt mức lương hưu của mình bằng cách đầu tư nhiều hay ít và tất nhiên tự họ cũng phải gánh chịu rủi ro nếu có. Và cũng bằng cách đó, chính phủ sẽ

không phải bận tâm đến chuyện "lấy tiền ở đâu để trả lương hưu" nữa.

4. Tương lai nào cho châu Âu

Tại Tây Ban Nha, các nghiệp đoàn công nhân lĩnh vực công đang dự định tổ chức thêm nhiều cuộc đình công để phản đối chính sách cắt giảm chi tiêu 5% của Chính phủ. Theo giới phân tích, chính sách cắt giảm chi tiêu hiện nay sẽ dẫn đến nhiều rủi ro. Theo thống kê của Tạp chí Y khoa Anh (BMJ), ở thời điểm cuối tháng 6/2010, nếu trung bình cắt giảm trợ cấp xã hội 80 euro/người, tỷ lệ tử vong liên quan tới rượu sẽ tăng 2,8%, tỷ lệ tử vong vì bệnh tim tăng 1,2%. Trong khi các nhà chính trị không muốn nhìn thấy hậu quả của các "liệu pháp sốc", nhiều nhà khoa học tin rằng những liệu pháp như vậy có liên hệ mật thiết với mức tử vong của đất nước.

"Sức khoẻ" của người dân hay "sức khoẻ" của quốc gia, khi mà khủng hoảng ngân sách đang trở thành cụm từ đáng sợ nhất đối với các nhà đầu tư khu vực châu Âu. Một loạt quốc gia bao gồm Tây Ban Nha, Bồ Đào Nha, Ailen đã thực hiện ngay các biện pháp cắt giảm chi tiêu, huy động ngân sách nhằm tránh sa vào vết xe đổ của Hy Lạp. Hồi tháng 5/2010, Italia đưa ra cam kết cắt giảm thâm hụt ngân sách 24 tỷ euro (tương đương 30 tỷ USD) từ nay cho đến năm 2012. Ngay cả những người khổng lồ của khu vực như Đức cũng đã phải run sợ. Hôm 8/6/2010, nước này công bố một loạt chính sách nhằm tiết kiệm khoảng 80 tỷ USD từ nay đến năm 2014. Thủ tướng Đức Angela Merkel hy

vọng hành động này sẽ phần nào trở thành một ví dụ cho các thành viên khác của EU tham khảo. Tương tự, Pháp cũng tuyên bố hành động để giảm thâm hụt như xóa bỏ một số chính sách miễn giảm thuế, ngừng các chương trình chi tiêu tốn kém kể từ năm 2011.

Tuy nhiên, làn sóng cắt giảm ngân sách lại làm dấy lên mối lo mới. Giới đầu tư quan ngại liệu sự cắt giảm quá hà khắc có phải là con dao hai lưỡi, đẩy các nền kinh tế rơi trở lại vùng suy thoái. Phe ủng hộ việc cắt giảm ngân sách trấn an rằng bức tranh thực tế không hẳn sẽ là quá tệ. Ví dụ điển hình là biện pháp giảm thâm hụt khoảng 80 tỷ euro của Đức sẽ được thực hiện trong vòng 4 năm. Theo tính toán thì mục tiêu tiết kiệm ngân sách sẽ sớm đạt được vào năm 2013 hay chậm nhất vào cuối năm 2014, trong khi đó ngay từ năm 2011 Đức có thể gặt hái hiệu quả từ việc giảm thâm hụt ngân sách 11,2 tỷ euro, ít hơn 0,5% GDP. Nếu đạt được mục tiêu như dự tính, Đức sẽ xua tan được mối nghi ngại mức thâm hụt có thể lên đến 1,5 - 2% GDP trong năm nay.

Đối với các nước nhỏ và có nguy cơ vỡ nợ cao, con đường giải quyết thâm hụt sẽ gian nan hơn, nhất là Hy Lạp, "tâm điểm" của cuộc khủng hoảng nợ công hiện tại khi thâm hụt ngân sách của nước này ở mức 13,6% GDP và nợ công lên tới 115,1% GDP. Tuy nhiên, ngân hàng Barclays Capital cũng lưu ý rằng những nền kinh tế này chỉ đóng một vai trò nhỏ trong EU. Chẳng hạn, Hy Lạp chỉ chiếm 2,6% tổng sản phẩm của khu

vực đồng tiền chung euro. Do đó, các biện pháp cắt giảm thâm hụt ở Hy Lạp, Tây Ban Nha, Bồ Đào Nha sẽ chỉ ảnh hưởng tương đối nhỏ đối với toàn khu vực.

Tuy nhiên, nhiều người vẫn lo ngại về ảnh hưởng của làn sóng cắt giảm này. Có nhiều chính sách còn kéo dài tới những năm sau, do đó hiệu quả và hậu quả của nó vẫn chưa thể kết luận ngay lập tức. Bên cạnh đó, những người theo lý thuyết của nhà kinh tế học Keynes tin rằng việc cắt giảm chi tiêu ngân sách tất yếu sẽ làm suy yếu tăng trưởng GDP. Hành động của các nước nhằm giải quyết thâm hụt ngân sách có thể gây lo lắng cho người tiêu dùng, vì việc tăng thuế để giảm nợ công có thể sẽ làm tổn hại tới tình hình tài chính cá nhân. Nghiên cứu của chuyên gia Christiane Nickel và chuyên gia Isabel Vansteenkiste từ Ngân hàng Trung ương Châu Âu (ECB) cho thấy có sự liên quan giữa thâm hụt ngân sách cao với gia tăng các khoản tiết kiệm tư nhân.

Nhưng trong một số trường hợp khác, việc giảm chi ngân sách có thể hỗ trợ tăng trưởng, hoặc gây ra ít thiệt hại hơn so với các mô hình của Keynes. Nghiên cứu của chuyên gia Alberto Alesina từ Đại học Harvard và chuyên gia Roberto Perotti từ Đại học Bocconi cho thấy việc điều chỉnh ngân sách dựa vào cắt giảm các khoản chi cho phúc lợi xã hội, cắt giảm tiền công chức sẽ mang lại lợi ích về lâu dài, kéo mức nợ công xuống thấp hơn và kích thích tăng trưởng GDP nhanh hơn so với việc giảm chi ngân sách

dựa trên việc tăng thuế và cắt giảm đầu tư công.

Hầu hết các nước châu Âu đều chọn kế hoạch giảm tiền lương khu vực công và phúc lợi, là các hình thức cắt giảm ngân sách ít gây tổn hại cho quá trình phục hồi kinh tế. Việc cắt giảm mạnh tay chi tiêu khu vực công và phụ cấp đã được tiến hành ở Ailen, Tây Ban Nha và Hy Lạp. Italia dự định giảm lương khu vực công trong ba năm. Đức và Hy Lạp sẽ giảm chi lương hưu. Bồ Đào Nha giảm trợ cấp thất nghiệp.

Nhìn chung việc giảm thâm hụt ngân sách bằng bất cứ phương thức nào cũng hiếm khi tạo hiệu ứng tốt cho tăng trưởng kinh tế. Tuy nhiên, trong giai đoạn kinh tế suy yếu tại một số nước châu Âu, đặc biệt là Hy Lạp đang đối mặt với nguy cơ vỡ nợ hay Đức là vấn đề thắt chặt chi tiêu tiêu dùng, thì biện pháp giảm lương khu vực công và phúc lợi xã hội có thể sẽ có tác dụng giảm thâm hụt ngân sách, tuy nhiên vẫn khó tránh khỏi rủi ro chi tiêu sụt giảm.

Tóm lại, bức tranh phúc lợi xã hội châu Âu thời hậu khủng hoảng nợ công cũng không nằm ngoài vòng loay hoay tìm lối thoát cho “lục địa già” trong thời khủng hoảng kinh tế. Mâu thuẫn giữa việc kích cầu của khủng hoảng với việc cắt giảm quỹ lương hay giữa việc từ bỏ những thói quen hưởng thụ cuộc sống của người dân châu Âu với việc tăng tuổi lao động, cắt giảm lương và các khoản phúc lợi xã hội khác đang đặt các chính phủ châu Âu ở “ngã ba đường”. Tuy nhiên, trong thời điểm hiện tại, việc áp

dụng những chính sách “thắt lưng buộc bụng” phù hợp với từng quốc gia châu Âu là việc làm cần thiết để đưa giới hạn mức nợ công vào chuẩn cho phép của châu Âu. Sự linh hoạt trong cách xử trí của mỗi quốc gia là điều kiện tối ưu để vừa đảm bảo thực hiện chính sách an sinh xã hội, vừa đảm bảo độ an toàn cho nền kinh tế quốc dân./.

Tài liệu tham khảo

1. *Giảm chi ngân sách - thần dược hay độc dược cho châu Âu?*
<http://vnexpress.net/GL/Kinh-doanh/Quoc-te/2010/06/3BA1CF28/>
2. Bill Van Auken. *Châu Âu: Ráo riết cắt giảm chi tiêu xã hội nhằm ngăn chặn khủng hoảng nợ công*. Bản dịch của Trung tâm Thông tin khoa học, Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh.
3. Ngô Minh Trí. *Nỗi lo tuổi hưu*.
<http://www.thesaigontimes.vn/Home/thegioi/gihinhan/37626/>
4. Lan Anh. *Châu Âu và gánh nặng xã hội*. <http://sgtt.com.vn/Thoi-su/Phong-su-Ky-su/125623/Chau-Au-va-ganh-nang-xa-hoi.html>
5. *Cải cách chính sách tiền lương: Các nước châu Âu trước “ngã ba đường”*.
<http://luatviet.net/Home/tin-tuc-phap-luat/phap-luat-the-gioi/2008/7039/Cai-cach-chinh-sach-tien-luong-Cac-nuoc-chau-au-truoc-nga.aspx>
6. *Châu Âu đẩy mạnh cắt giảm thâm hụt ngân sách*.
<http://nguoicaotuoiviet.org.vn/Story.aspx?lang=vn&zoneparent=0&zone=30&>